

HET VLOEKHOUT

JOHAN DE BOOSE BIJ DE BEZIGE BIJ

Gestuite vlucht (verhalen, 1998)

Alle dromen van de wereld. Een sentimentele reis door Polen
(non-fictie, 2004)

De grensganger. Reis langs de ruïnes van het IJzeren Gordijn
(non-fictie, 2006)

Noem het middernacht (roman, 2007)

*Het geluk van Rusland. Reis naar
het eenzaamste volk op aarde* (non-fictie, 2008)

De poppenspeler en de duivelin (non-fictie, 2009)

Geheimen van Grzimek (poëzie, 2010)

Bloedgetuigen (roman, 2011)

Gaius (roman, 2013)

Jevgeni (roman, 2014)

HET VLOEKHOUT

roman JOHAN DE BOOSE

2018
DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Copyright © 2018 Johan de Boose
Omslagontwerp Loudmouth
Omslagbeeld Vincent van Gogh, *Olijfgaard*, juni 1889
© Van Gogh Museum, Amsterdam
(Vincent van Gogh Stichting)
Foto auteur Michiel Hendryckx
Vormgeving binnenwerk Peter Verwey, Heemstede
Druk Bariet Ten Brink, Meppel
ISBN 978 94 031 2040 9
NUR 301

debezigebij.nl

INHOUD

7 PROLOOG

13 HOOFDSTUK EEN

over een geschonden moedertje, het Huis van het Brood, de Schedelplaats en een dikke spaander

33 HOOFDSTUK TWEE

over de speren van Homerus, een onzichtbare marktkramer, een ijdele lijkwade, de tempelslaap, de smid van de dood en de spiegel van het geweten

57 HOOFDSTUK DRIE

over het duo Godsboterhammetje en Goedgeborene, een waanzinnige tatoeage, een heilige dwaas, de spiegel des doods, hyena's, reizen in de tijd, een niet te benijden beloning en een jaloerse voorhuid

89 HOOFDSTUK VIER

over mohammedaanse leerlingen, verhalen die de godheid liever hoort dan gebeden, een ongewenste gast en de onmogelijke verzoening

109 HOOFDSTUK VIJF

over een dromenlaboratorium, het museum van de toekomst, een zelfgebouwde hemel en een vliegende koets

125 HOOFDSTUK ZES

over de kelder van het hertoginnetje, een zielenherder die Jules Verne leest, een oud lor, het hol van de leeuw, de onverzoenlijkheid van religie en wetenschap, en rotte ethiek

149 HOOFDSTUK ZEVEN

een parabel

155 HOOFDSTUK ACHT

over een paradepaard, een schietschijf, boterhammen-smeeders en het embryo van alle mogelijkheden

167 HOOFDSTUK NEGEN

over een godenzoon, een tragische ruil en een overvol maar leeg paleis

183 HOOFDSTUK TIEN

over een ladekast, bewoner nummer eenendertig, de reis die nooit genoeg is en een knipoog

197 HOOFDSTUK ELF

Mahmud vertelt

209 HOOFDSTUK TWAALF

over het beloofde land, voetjes en een eenvoudige wens

PROLOOG

Op de eerste dag van de lente kom ik aan in de Siberische stad Jekaterinburg, in het hart van het Oeralgebergte, waar bijna een eeuw eerder, in 1918, de laatste Russische tsaar en zijn gezin werden doodgeschoten.

Ik hoor het ijs op de rivieren breken als kristal.

Tsaar Nikolaj was een wereldvreemde zonderling. Zijn vrouw was allesbehalve geliefd bij de xenofobe Russen, omdat ze van Duitse afkomst was. Hun vier dochters waren elegante eenzaatjes. De enige zoon, de troonopvolger, was een ziekelijke knaap, altijd gekleed in een marinierspakje. Hij had hemofilie: als hij een wondje had, kon hij doodbloeden. Een halfgare monnik, Raspoetin, gebruikte tovermiddelen om de jongen te genezen. Op het moment van de executie was Raspoetin ook al omgelegd. Het was de tijd van de grote moorden.

Het tsarengesin werd 's nachts door dronken soldaten in opdracht van de communistische revolutionair Lenin afgeslacht, omdat er een nieuwe tijd was aangebroken, de tijd van de Sovjet-Unie, en er geen plaats meer was voor aristocraten op deze aarde.

Ik rijd over een bosweg naar de plaats waar de lijken werden gedumpt in een mijnschacht. De schacht is er nog steeds, maar de stoffelijke resten – of wat ervan overbleef nadat ze met salpeterzuur waren overgoten – zijn opgegraven en overgebracht

naar een kerk in Sint-Petersburg. Russen zijn dol op herbegraven. Rond de schacht, die de dumpplaats van bijna duizend jaar Europese geschiedenis is, ligt nu een kloostercomplex met houten kerken en keurige pensions voor pelgrims. Bij de ingang van de schacht staan zeven bomen, een voor elk lid van de familie.

Ik geloof allang niet meer in goden. Ik geloof dat de mens zijn god of goden zelf schept, niet andersom, maar daar, op bijna tweeduizend kilometer van Moskou, op meer dan vierduizend kilometer van mijn huis en mijn geliefden, op de grens van Europa en Azië, rijst de twijfel over mijn scepsis. De lucht trilt in de eerste, reeds hete zon. De beijsde aarde knapt onder mijn voeten. Ik ga de houten kerk binnen. Het is alsof ik afdaal in een grafkelder. Ik weet dat de dood hier heerst. Niemand zal me op mijn schouder tikken, maar toch hap ik naar adem.

Vader Fjodor, een jonge monnik – qua leeftijd kan hij mijn zoon zijn, maar Russische monniken heten nu eenmaal vader –, is een mooie jongeman met de taille van een danser en het gezicht van een mannequin. Zijn wangen blozen. Op zijn kin kweekt hij een rossig baardje.

‘Christos voskrèsè’, zegt hij. Letterlijk ‘Christus is verrezen’ in het Oudrussisch. Dat is wat monniken zeggen in plaats van goedendag. Hij draagt het ravenzwarte gewaad van zijn orde en kucht nerveus. Ik verneem dat hij van opleiding historicus is.

Ik volg hem, trillend op mijn benen, terwijl ik me de stuntelige executie van de tsarenfamilie probeer voor te stellen, in de nacht van 16 op 17 juli. De soldaten waren zo beschonken dat ze niet raak konden schieten, ze moesten hun werk met bajonetten voltooien. De kamer waar het gebeurde stond blank van het bloed. Het volk geloofde intussen dat de tsarenfamilie naar het buitenland was gevlucht, ver weg van de revolutie,

de oorlog en de tyfus. De laatste geschreven woorden van tsaar Nikolaj gingen over de overweldigende geur van de omliggende boomgaarden. Ik ruik ze ook nu, bijna een eeuw later, in de ontgooiende aarde.

‘Houdt u van iconen?’ vraagt vader Fjodor.

Ik zeg dat ik iconen de mooiste denkbare schilderijen vind en dat ik niet kan ophouden ernaar te kijken.

‘U vergist zich,’ zegt vader Fjodor, ‘iconen zijn geen schilderijen, zij hebben niets met kunst te maken. Zij zijn geen afbeelding van een persoon. Zij zijn de persoon zelf.’

Ik knik.

‘Ten tweede, de mens kijkt niet naar een icoon. De icoon kijkt naar de mens. Kom mee.’

Ik blijf staan voor de iconostase, de iconenwand die voor de gelovige Russen de poort is tussen hemel en aarde, de deur naar de andere kant.

Vader Fjodor trommelt op mijn schouder. ‘Ik weet iets veel interessanter,’ zegt hij. Hij neemt me mee naar een hoek van de kerk, naast de hoofdingang. Op een lessenaar staat een icoon die ik eerst moeilijk kan onderscheiden.

‘Dit,’ zegt vader Fjodor, ‘zal u ongetwijfeld interesseren.’

Mijn ogen moeten wennen aan het duister. Uiteindelijk zie ik wat erop staat: een vrouw, ongetwijfeld Maria, Jezus’ moeder, een prachtige jonge vrouw, volmaakt in alle opzichten, sensueel, tastbaar. Ik kijk nog aandachtiger. Het klopt wat ik zie: Maria’s ogen zijn dicht.

‘Waarom zijn haar ogen dicht?’ vraag ik. Terwijl ik het zeg, twijfel ik: houdt ze haar ogen dicht, of slaat ze haar ogen gewoon neer?

Hij grijnst, alsof hij zelf niet gelooft wat hij wil zeggen. ‘Alleen wie echt gelooft, ziet haar ogen opengaan.’

*Ik kijk nogmaals naar de vrouw, vervolgens naar de monnik.
'Hebt u ooit...?'*

Het gezicht van vader Fjodor trekt vol plooiën. 'Nee,' zegt hij. 'Het duurt misschien nog honderd jaar, of duizend jaar, maar ooit...'

We staan minutenlang naar de icoon te turen, totdat mijn oogleden beginnen te trillen. Wil ze me niet aankijken? Of durft ze niet? Is ze in zichzelf gekeerd? Of is het pudeur die haar belet me aan te kijken? In dat geval is er nog hoop. Ik raak de icoon even aan. Mijn vingertoppen gloeien.

We lopen naar buiten. Ik ruik de boomgaarden. Het bos. Herfstbladeren die na zeven maanden ontdooien. Het onstuimige groen. De vroege vis in het meer. Het mythische Siberië.

Ik bedank Fjodor met een handdruk.

'Rendez-vous over honderd jaar,' zegt hij, 'of over duizend jaar.'

Hij zou een danser kunnen zijn, goddelijk, door iedereen aanbeden, maar hij keert terug naar zijn studeerkamer, zijn cel, waar hij iconen schildert en als ontspanning naar rockbandjes luistert op zijn mobiele telefoon. Ik ben vergeten een foto van de icoon te maken, bedenk ik te laat.

Ik kijk naar mijn handen en keer terug naar mijn kamer in een boerenstulp.

Ik ben ook vergeten te vragen aan mijn hippe monnik hoe een icoon naar een mens kan kijken, als de ogen van de afgebeelde persoon, die eigenlijk geen afbeelding is maar de persoon zelf, gesloten zijn. Of geloken.

Ik ga ooit terug om het te vragen.

Die nacht barst er een geweldig onweer los. Overal breekt brand uit. Een ochtendlijke regenbui blust al het vuur.

HOOFDSTUK EEN

*over een geschonden moedertje,
het Huis van het Brood,
de Schedelplaats
en een dikke spaander*

Zolang de verkrachting duurt, kijk ik naar haar ogen. Ze hebben haar de berg op gejaagd, de berg waarop ik mijn leven lang al sta in het hart van de woestijn. Ze stropen de panden van hun uniformtuniek op en storten zich op haar, de een na de ander. Hun helmen zakken scheef.

Ze heet Maryam, verneem ik later. Haar mond is wijd geopend, maar ik hoor haar geschreeuw niet, want ik let alleen op haar blik, op haar pupillen die knakken, al haar jeugd en onschuld die verpulveren. In de barsten van haar schoonheid wellen tranen op, alsof het ijsvlak van een bevroren plas breekt en het water dat eronder schuilt tevoorschijn komt.

Ze komen spastisch klaar. Kloeke krijgers met verlof, kinderen in een mannenlijf. Ze pissen de naam die hun moeder hun heeft gegeven in het zand. Ze pissen op mij, want een boom dient om tegen te pissen, en ze pissen op Maryam. Ze spugen op haar en keren terug naar hun kampementen, naar hun britsen en hun oorlogjes.

Sindsdien heeft Maryam een oude blik. Haren kunnen in één nacht grijs worden. De spiegel van de ziel kan in één ogenblik een heel mensenleven overslaan. Ze is nauwelijks dertien. Een prille moeder is een oud mens geworden.

Later komt ze steeds weer onder mijn kruin terug. Ze keert terug naar de plek waar de soldaten haar bij de haren heen hebben gesleept, omdat ze 'een kleine Joodse rat' is, zoals ze tegen haar zeiden. Hier, hoog tussen hemel en aarde, kan ze ongemoeid treuren. Ik doe het enige waartoe ik in staat ben: ik schenk haar mijn schaduw.

De woestijn is mijn moeder. Al jaren sta ik met mijn wortels diep in haar buik, onwrikbaar in de brandende wind, voorbestemd om hier voorgoed te blijven staan, want dat is nu eenmaal mijn natuur. Ik leef van de regen, die enkele genadige keren per jaar komt, en van de mineralen die diep in het zand verscholen zitten. Ik ben gedoemd om te zwijgen, ook dat is mijn natuur, maar ik klets aldoor tegen mezelf, hoewel ik weet dat niemand me kan horen. Ik klets ook tegen Maryam, onafgebroken, in de deerniswekkende stilte.

Na het voorval op de berg ben ik evenzeer veranderd. Ik voel me vaak gevangen, in mijn bast, in de grond. Omdat ik niet van mijn plaats kan wijken, strek ik mijn takken uit naar de hemel, ik ben niet groot, maar ik strek me uit, heel ver, tot het pijn doet in al mijn twijgen, in de hoop dat daarvandaan enige troost zal komen. Ik heb het zelfs mensen zien doen: zich rekken naar de hemel, onbestaande vleugels uitslaan. Vreemd, want zij kunnen zich toch verplaatsen. Voor welke pijn zoeken zij troost? Voor hun korte leven, en voor hun onvermogen om er iets van te maken, en als ze er iets van gemaakt hebben, voor hun afschuw van de dood.

Ik weet nog niet dat het moederschap van Maryam niet alleen mij, maar ook de loop van de wereld zal veranderen.

Ze kan met niemand praten over wat er is gebeurd, niet met haar ouders, de oude Anna en Joachim, die lang kinderloos zijn gebleven en hun enige dochter aanbidden, en evenmin met haar verloofde Yosef, die naar het schijnt (ik heb hem nooit gezien, ik weet het van haar) al met één voet in het graf staat.

Als Maryam bij me is, ligt ze op haar rug, met haar ogen dicht. Haar huid is kinderlijk gaaf en glimt als natte, rode aarde. Haar neus is als een schans, een steile, juichende lijn. Haar wenkbrauwen vormen één ongebroken boog. Haar lippen trillen vaak, het lijkt alsof ze altijd glimlacht, ook wanneer ze treurt, en ze treurt altijd.

Op een keer, wanneer ze al een dikke buik heeft, zegt ze dat ze het niet wil.

Wat wil ze niet?

Ze pruilt: 'Maar mijn heer heeft het zo bevolen.'

'Waar is je heer?' vraag ik. 'Wat heeft hij bevolen? Jullie, mensen, willen per se een heer hebben. Jullie verzinnen je heer. Jullie noodlot noemen jullie je heer.'

Ze richt zich op en kijkt om zich heen met haar oude ogen, alsof haar zondigste gedachten net door iemand zijn verwoord, gedachten waarvoor ze 's avonds op haar knieën vergiffenis moet vragen aan de engelen die haar dromen bevolken en haar obscure taken influisteren.

'Je heer kun je niet verloochenen,' zegt ze. 'Hem ontkennen is even erg als hem doden. Hem doden is jezelf doden.' Ze denkt lang na. 'Hij is de tak waarop je zit. Zaag je die tak af, dan val je.'

Ze heeft een gewiekst brein, dit onzalige, geschonden moedertje. Nu is ze woest. Ze slaat met haar vuisten in het rond, alsof ze worstelt met een engel.

Is ze al vergeten wat er is gebeurd? Ze stinkt naar de laagste misdaad, begaan in opdracht van haar heer – dat zegt ze immers zelf –, nota bene om de mensheid te redden. Ze wil het niet, maar ze legt zich erbij neer.

‘Ik heb een beroerde opdracht gekregen,’ zegt ze terwijl ze in haar buik knijpt, ‘een opdracht die nooit meer ophoudt,’ ze slaat op haar uitpuilende navel, ‘zelfs niet met mijn dood.’

Ze strompelt haar lot tegemoet.

Als haar water breekt, straks, zal ze zeggen dat zij, uitverkorene, trots is.

—

De jaren klimmen.

Ik verbijt de verveling en wil vergeten dat ik leef. Ik zie onder aan de berg waarop ik sta koningen uit verre rijken langskomen, beladen met chique geschenken voor andere koningen. Zij regeren de wereld. Later trekken herders voorbij, handelaren, profeten, voortvluchtigen, en vooral gelukzoekers op weg naar een hachelijke toekomst.

Daarna komt er lange tijd niemand langs.

‘Het zand van de tijd is bijna op,’ hoor ik een herder zeggen. ‘De wereld is geschapen om nu snel te vergaan, zodat er kan worden afgerekend en het hiernamaals kan komen.’ Hij fluistert tegen zijn schapen, die hun kop schuin houden, vol begrip voor de gang van de wereld.

Het kind uit Maryams verwoeste schoot is een knappe jongeman geworden. Hij heeft haar schoonheid, haar glimlach, haar ravenzwarte haar, haar ongebroken wenkbrauwen, maar zijn blik is niet van haar, daarin blinkt het zaad van de verkrachter.

Hij vlijt zich neer aan mijn voeten, zoals zijn moeder dat ooit deed met haar doorboorde buik, waarin hij toen al rondzwom.

Hij scheurt zijn kleed van zijn lijf. Ik zie zijn beparelde huid. In zijn lendenen ligt zijn mannelijkheid, als een jonge, met zand bestoven hagedis. Ik heb in mijn schaduw al andere dingen gezien, soldaten met pikken als cobra's. En ook de cobra die hem verwekte.

De jongen zegt dat hij het niet weet. Dat hij het niet wil.

Alles begint opnieuw. Het joch droomt van dezelfde engelen als zijn moeder.

‘Wat wil je niet, knappe naakte jongen?’

Hij praat tegen zichzelf, zoals alle gekwelde mensen.

‘Ik heb een zeldzame missie,’ zegt hij enkele keren na elkaar om zichzelf ervan te overtuigen, ‘een missie die ik niet kan weigeren, maar als ik mijn hart volg,’ hij staat op het punt in tranen uit te barsten, ‘wil ik timmerman worden, of toneelspeler.’

Wie heeft hem die zeldzame missie gegeven? De engelen van zijn moeder. Hij ruikt nog naar haar borst. Hij speelt nog met houten poppen. Hij loert naar de meisjes in de rivier, maar tegelijk is hij een verdoemde, een slaaf van zijn eigen angst. Hij tekent een boom in de lucht en klampt er zich aan vast.

‘Elk tijdperk brengt mensen voort,’ zegt hij hoog en zacht, ‘die in staat moeten zijn om de wereld te veranderen.’

Ik verwacht dat hij over zijn heer zal beginnen, of over de smeekbeden bij het voeteneind van zijn bed, of over Maryam, de oervoedster.

‘Maar ik wil beeldhouwer worden, of wijnstoker.’

Ik zeg: ‘Mensen hebben een heer nodig om bang voor te zijn. Ze moeten iemand vrezen.’

‘Nee,’ zegt hij met een gebaar alsof hij een wesp van zijn gezicht verjaagt, ‘ik kan het niet weigeren. Ze willen dat ik een heer word, hun koning.’

O, ongelukkige jongen. Nauwelijks heeft hij zijn moeders schoot verlaten en hij zit al op een troon.

Hij huilt zich in slaap. Hij slaapt uren op zijn zij.

Mijn schaduw gaat boven op hem liggen, net zoals ik ooit op zijn moeder ben gaan liggen. Hij ruikt naar zuurdesem, hij is geboren in de stad genaamd Beit Lechem, het Huis van het Brood.

Wanneer ik later aan hem denk, ik denk vaak aan hem, ruik ik altijd brood.

Zijn naam, Jesjoea, betekent ‘verlossing’.

De berg waarop ik sta is niet erg hoog, maar het duurt toch enkele uren om bij me te komen vanwege het rulle zand en het net van beenharde takken. Vanaf de berg heb ik een sublieme kijk op de wereld. Ik kan alles zien. Althans, ik *denk* dat ik alles kan zien, maar ik weet dat de wereld niet ophoudt bij de horizon. In werkelijkheid – leid ik af uit de verhalen van reizigers – *begint* de wereld daar pas.

Jesjoea komt dikwijls naar me toe. Het doet hem deugd om de menigten, die allerlei kneepjes van hem verwachten, kneepjes die ze wonderen noemen, nu en dan te ontglippen.

Op een dag, aan het eind van de middag, brengt hij drie vrienden met zich mee. De eerste heet Jochanan, een jongeman met een spits gezicht en kroeshaar, waar Jesjoea graag met zijn handen doorheen gaat. De tweede is Cephas, een man met een ringbaard en geringschattende ogen. De derde, Yaakov, is een gerimpelde visser met afgebroken tanden en een borende blik.

Jochanan, Cephas en Yaakov zoeken meteen mijn schaduw op, maar Jesjoea, die die dag bijzonder nors is, gaat naakt in de brandende zon staan.

Zijn vrienden roepen dat hij zijn verstand verloren heeft, dat de zon dodelijk is, maar hij verroert geen vin. Ze durven hem niet fysiek te dwingen, omdat hij hen heeft gewaar-schuwde voor een groot geweld dat in hem woont.

Ik luister hen af. Ze zeggen dat het zo niet langer kan blijven duren, dat ze Jesjoea's vriendschap voor niets willen missen en dat ze zijn politieke ideeën – ja, letterlijk deze woorden – nog wel delen, hoewel ze ze almaar gevaarlijker vinden, maar... Wat zeggen ze precies? Ik luister scherp, want ze fluisteren, en dit is wat ik hoor: 'We moeten ons ernstig afvragen... is hij de bolleboos die hij beweert te zijn... of... een kwakzalver...' De stoere visser Yaakov is aan het woord. Hij trilt van opwinding.

'Schaam je om dat te zeggen,' zegt de verwijfde krullenkop Jochanan, die volgens mij verliefd is op Jesjoea, 'hij is onze leider, we moeten hem zijn grillen vergeven, want achter alles zit een verborgen betekenis...'

'Laatst,' zegt Cephas, 'vroeg hij me wat ik dacht over het leven na de dood... Ik had niet meteen een antwoord... En hij... hij lachte...'

'Ik heb hem nog nooit zien lachen,' zegt Jochanan.

Op dat moment slaakt Jesjoea een hoge kreet. 'Ik weet het niet,' roept hij alsof hij tegen iemand praat, maar hij richt zich niet tot zijn vrienden. 'Ik weet het niet... Ik weet het niet...'

Hij staat al zo lang in de zon dat de kleur van zijn huid opgaat in die van het zand. Zijn lichaam weerkaatst het licht en begint te stralen alsof het zelf een zon wordt. De man die

‘ik weet het niet’ roept, maakt iedereen die naar hem kijkt stekeblind.

Na verloop van tijd staat daar niet langer een naakte man in het harde licht. Zijn beeld vermenigvuldigt zich, het wordt uitgerekt en gesplitst, zodat Jesjoea eerst breder en lichter wordt en later in drie stukken uiteenvalt, ja, *valt*, letterlijk. Alsof daar opeens niet één Jesjoea staat, maar drie Jesjoea’s, die elkaar weerspiegelen.

Ik probeer te horen wat ze tegen elkaar zeggen. Ik vang enkele keren het woord ‘dood’ op, maar voor de rest wordt het gesprek overschreeuwd door de vrienden.

Jochanan, de verliefde leerling, zegt: ‘Jesjoea, wat doe je in vredesnaam? Straks ben je verbrand! Heb je olie op je schouders gesmeerd?’

Yaakov zegt: ‘Is dit nou een van je kunstjes of speelt de natuur een spelletje met mijn ogen? Staan daar drie mannen of ben jij het gewoon één keer en is mijn hoofd dronken van het licht?’

Cephas zegt: ‘Het wordt straks avond, Jesjoea, en we moeten nog helemaal terug. Laten we hier een tent bouwen, zodat wij en jij en je spoken tenminste wat rust kunnen nemen, want morgen is een nieuwe dag en ik wil nog uit vissen gaan. Beter nog, laten we drie tenten bouwen.’

Ik heb wel meer fata morgana’s gezien, maar deze is werkelijk een mooi staaltje natuurkunde.

Jesjoea klapt in. Zijn spiegelbeelden, spoken, tweelingbroers, of hoe je ze ook wilt noemen, zijn weg. Ik voel dat er een wolk voor de zon schuift, de voorbode van een kort en heftig onweer. Jesjoea keert naar zijn vrienden terug. Hij heeft koorts. Jochanan neemt hem in zijn armen en kust hem. Yaakov geeft hem water uit een kruik. Cephas zegt:

‘Vergeef ons dat we soms aan je twijfelen, maar één ding is zeker: je bent knettergek.’

Jesjoea zegt: ‘Ik heb achteromgekeken in de tijd om te zien wat de toekomst is.’

Cephas fluistert: ‘Je bent totaal geschift, meester.’

Jochanan zegt: ‘Stond je daar nou alleen of waren er echt twee andere mannen bij je? Wie waren dat dan? Kon je ons niet even aan hen voorstellen? En waar zijn ze nu heen?’

‘Ik zou een rustig leven kunnen leiden,’ zegt Jesjoea, ‘zonder risico en zonder twijfelachtige idealen, volkomen in evenwicht met mezelf en zonder me te bekommeren om andere mensen, met een afgewende blik en toch gelukkig.’

‘Laten we dan nu naar huis terugkeren,’ zegt Yaakov, ‘straks gaat de zon onder en we moeten nog een heel eind lopen.’

‘We keren niet naar huis terug,’ zegt Jesjoea.

‘We moeten terug, Jesjoea, heb je je verstand verloren?’ zegt Cephas. Hij wendt zich tot de anderen: ‘Zien jullie wel, hij is halfgaar!’

‘We gaan niet terug,’ zegt Jesjoea, terwijl hij het koortszweet van zijn voorhoofd veegt, ‘we gaan verder, we gaan naar de stad aan de horizon.’

‘Je bent gek,’ zegt Jochanan nu ook, ‘je weet dat je vogelvrij bent, ze jagen op je als op de ergste misdadiger. Je hebt tegen iedereen gezegd dat je de tempel wilt afbreken en hem in drie dagen weer zult opbouwen. Je hebt terreur gezaaid. In de stad waar je naartoe wilt, zullen ze je ter dood veroordelen.’

‘Hou je van me?’ valt Jesjoea hem in de rede.

‘Meer dan van wie ook,’ zegt Jochanan en hij drukt een kus op Jesjoea’s hand.

Jesjoea kijkt naar de boom die hem schaduw geeft. Hij kijkt naar mij! Met een glimlach. Ik zie zijn moeders gezicht.

‘Als jullie echt van me houden,’ zegt hij, ‘volgen jullie me.’

Hij gaat weg – zijn en mijn lot tegemoet.

Zijn vrienden volgen hem vloekend.

De geschiedenis maakt slagzij.

De soldaten komen naar me toe. Of ik het wil of niet.

Ze! Komen! Naar! Mij! Toe!

Ik ken hen maar al te goed, de helden-verkrachters. Snotapen. Ze komen uit de stad waar Jesjoea zo graag naartoe wilde, Jeroesjalajim, de zogeheten stad van de vrede. Waarom Jesjoea ernaartoe wilde weet niemand. Hij liep zijn lot tegemoet, zoals het was voorspeld in oude boeken en zoals zijn heer het wilde (dat is wat hij daar zelf over zei).

De snotapen en hun oversten, die naar het schijnt in het verre Rome op hun troon zitten, eigenen zich alles met het grootste gemak toe: de woestijn, de duizend jaar oude olijfbomen op de heuvels, mij inbegrepen, al ben ik iets jonger, en ook de dorpen, de varkens, de boorlingen, het broze geluk van de bewoners, en de maagden, vooral de maagden.

Ze heffen hun bijlen en hakken erop los, totdat mijn onderlijf knapt en ik huilend omval. Mijn heimelijke hoop wordt vervuld. Ik ben eindelijk bevrijd uit de gevangenis van de aarde – maar tot welke prijs? Ik verlies alles: mijn rust, mijn wortels, Maryam, mijn vervelende maar zorgeloze bestaan. Ze sjoeren me op een kar. Ze brengen me naar een plaats die ruikt naar dode vissen. Daar laten ze me achter. In de verte zie ik bergen. Ook mijn berg. En de stad, is